

Veroparatiisien maailmantalous

Yksikään valtio ei tulisi toimeen ilman veroja. Niitä maksetaan muun muassa palloista, erilaisista voitoista, kulutustavaroista sekä omaisuuden tuotosta. Veroille on tyypillistä, että niiden tuoton käyttö-tarkoitusta ei ole ennalta määrätty. Tämä erottaa verot tiettyyn palveluun tai tuotteen sidotuista maksuista. Esimerkiksi perusterveydenhuollon, poliisin tai oikeus-tuimien toimintaa ei voitaisi turvata pelkillä maksuilla.

Verotuksen tason ja toteu-tustavan määrittelyt kuulu-vat merkittävimpiin pää-töksiin, joita parlamentit demokraattisissa valti-oissa tekevät. Demo-kratian toteutumisen kannalta on oleellista, että verojen käytöstä päätetään kansan tahtoa kunnioittaen. Lisäksi pää-tösten toteutumista tulee voi-da valvoa ja niiden rikkomisesta tulee voida antaa rangaistus.

Verotuksen ja demokratian välinen yhte-yys on kuitenkin murtumassa. Kansainväli-nen veronkierto ja verojen välttely lisään-tyy rajusti, ja valtioiden välinen verokilpailu kiristyy. Yritystoiminta ja sijoittaminen ovat muuttuneet maailmanlaajuisiksi, mutta kei-not talouden sääntelyyn ovat edelleen pit-

kähti kansallisia. Parlamenttien mahdolli-suudet päättää itsenäisesti verotuksesta ovat tämän kehityksen seurauksena hei-kentymässä.

Ongelma liittyy kiinteästi alhaista tai nol-laverotusta tarjoaviin veroparatiisivaltioihin sekä niitä hyödyntäviin suuryrityksiin, rik-kaisiin yksityishenkilöihin ja ammattimaisiin rikollisiin. Maailman noin 70 veroparatiisi-valtiota ja -aluetta houkuttelevat suuryri-

tysten, sijoittajien ja rikollisten rahoja räätälöimällä lainsää-däntönsä palvelemaan veronkierron tarpeita. Veroparatiisit hyötyvät toiminnastaan kerää-mällä pieniä maksu-ja pankkien ja yritys-ten perustamisesta. Veroparatiisien ole-massaolo luo painet-ta verokilpailun nimissä tehtäviin veronalennuksiin.

Mahdollisuus kiertää tai väl-tellä veroja ohi kansanedustajien pää-tösten heikentää oikeusvaltion perusteita, etenkin kun veroparatiisitaloudesta hyötty vain pieni etuoikeutettujen joukko.

Verotuksen tuominen takaisin demokra-tian piiriin on oikeusvaltion ja valtioiden kestävä rahoittamisen kulmakivi. Pelkät kansallisen tason ratkaisumallit eivät pit-

källä aikavälillä toimi, sillä kansallisen itsemääräämisoikeuden mustasukkainen puolustaminen johtaa veroparatiisien vahvistumiseen. Toteuttamistavaltaan ja vaikutuksiltaan parhaat ratkaisut ovat yhtä globaaleja kuin ongelmat, joita niillä yritetään ratkaista.

Miten veroja kierretään?

"Otetaan esimerkiksi 'European Union Bank', joka oli Antiguan veroparatiisin korruptoituneen hallinnon suojeluksessa toi-

minut internet-pankki. Sen liiketoimia hoitanut tietokone sijaitsi Washington D.C.:ssä. Koneen ylläpitäjä asui puolestaan Kanadassa. Antiguan lakien mukaan pankin varojen puhallus oli täysin laillista. Herää kysymys, minkä valtion alueella rikos tapahtui? Kuka sen teki? Kenellä on valtuudet tapauksen tutkintaan? Ja tuleeko kukaan ikinä päätymään vankilaan?"

(Talousrikostutkija Jack A. Blum USA:n kongressin kuultavana.)

Veroparatiisitalouden toimintaa voidaan hahmottaa kolmen ongelmakokonaisuuden kautta:

- Salaisuuslait ja -käytännöt
- Puutteellinen valvonta
- Veronkiertopalveluita välittävät yritykset

Sijoittajan henkilöllisyyden tai yrityksen todellisen luonteen peittäminen on veroparatiisitoiminnan perusta. Jos tilit ovat tiukkojen pankkisalaisuuslakien suojassa, tilinomistajan henkilöllisyys pysyy salassa, ja rikollisten rahojen piilottaminen on helppoa. Salaisuuslakeja hyödyntävät myös suuria rahasummia liikuttelevat rikolliset sekä toimintansa avoimuutta yleisesti korostavat suuryritykset. Tavallisten kansalaisten rahaliikenteestä viranomaisten

Veroparatiisi on valtio tai alue, joka tarjoaa alhaista tai nollaverotusta ulkopuolisille tahoille

- siellä toimivilla yrityksillä ei yleensä ole todellista liiketoimintaa alueella
- viranomaisten tiedonsaantia estetään erilaisten salaisuuslakien avulla

Lähde: OECD

Verojen välttely tapahtuu lakia noudattaen tai sen rajoja koetellen. Se ei välttämättä ole laitonta, mutta heikentää luottamusta lakiin ja asettaa rikkaammat ja köyhemmät kansalaiset sekä suur- ja pienyritykset keskenään eriarvoiseen asemaan.

taas on mahdollista saada hyvinkin yksityiskohtaista tietoa.

Puutteellinen valvonta sekä veroparatiiseissa että niiden asiakkaiden kotivaltioissa on merkittävä syy veronkierron ja verojen välttelyn kasvulle. Valvonnan ongelmat voivat johtua joko resurssien puutteesta tai esimerkiksi korruption liittyvästä haulttomuudesta korjata epäkohtia. Resurssipula koskee erityisesti kehitysmaita, joissa toimivat suuryritykset pystyvät helposti välttämään veroja siirtämällä voittonsa veroparatiiseihin. Samaa mahdollisuutta hyödyntävät myös kehitysmaiden suurituloisimmat kansalaiset. Saamatta jäävät verotulot kurjistavat satojen miljoonien ihmisten elämää ympäri maailmaa.

Harva miljonääri tai yritysjohtaja tuntee itse monimutkaisia veronkiertojärjestelmiä. He tarvitsevat välittäjäyrityksiä, jotka hoitavat käytännön järjestelyt. Veronkiertopalveluiden tarjoajista suuri osa on merkittäviä eurooppalaisia ja yhdysvaltalaisia finanssialan yrityksiä. On monia

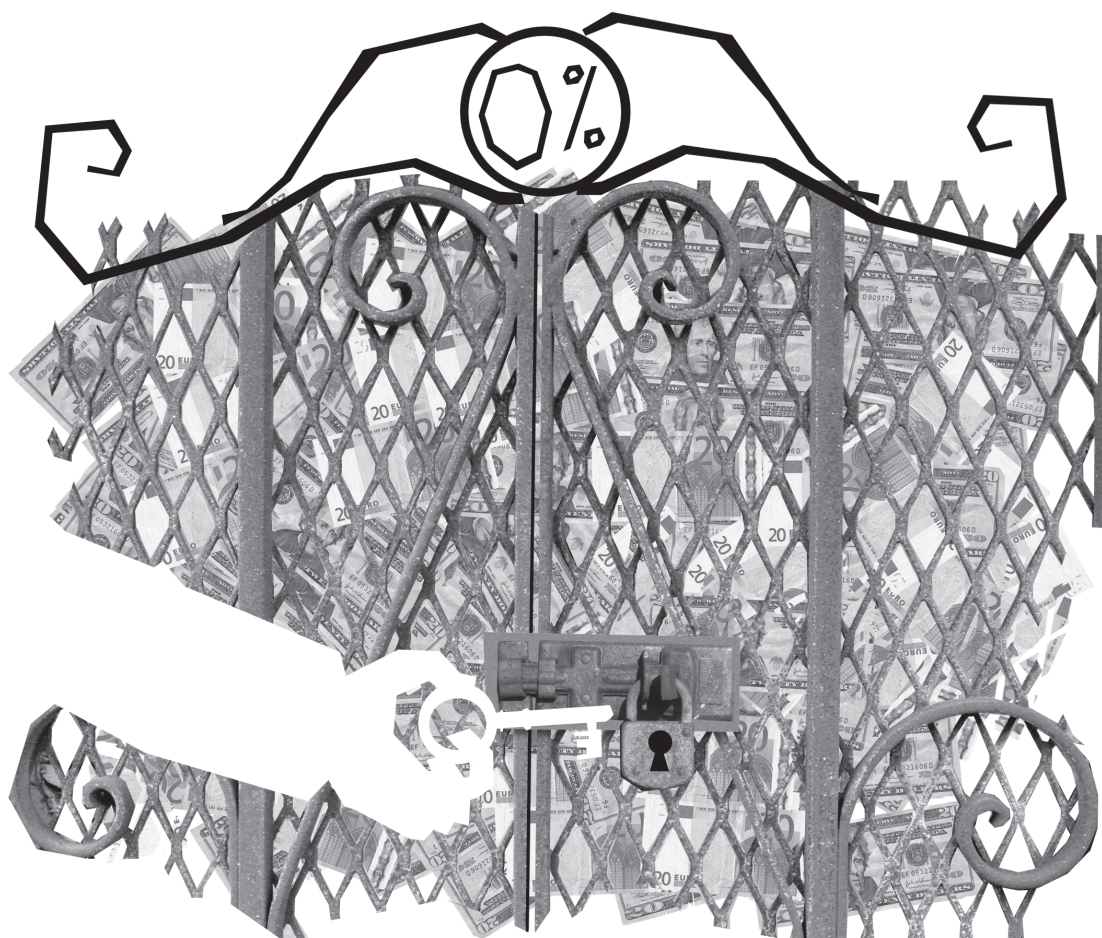
esimerkkejä, joissa diktaattorien rahoja tai laittomien asekauppojen tuottoja on siirrelty veroparatiiseihin eurooppalaisten pankkien avustuksella. Suomessa puolestaan Nordea mainosti 2000-luvun alkupuolella Luxemburgissa sijaitsevia eläkerahastojaan vedoten muun muassa veronmaksun hyödyttömyyteen. Suuryrityksille verojenvälttelypalveluita tarjoavat suuret kansainväliset kirjanpito-yhtiöt, joista erityisesti KPMG on sekaantunut tällä ja viime vuosikymmenellä laajoihin skandaaleihin.

Hyötyjät ja voittajat

Kansainvälinen rikollisuus

Veroparatiisien tarjoamat salaisuuslait ovat elinehto kansainväliselle rikollisuudelle. Esimerkiksi huume-, ase- ja ihmiskaupasta saadut tuotot voidaan pestä veroparatiisien avulla ja sijoittaa edelleen. Venäjän keskuspankki on arvioinut, että 1990-luvun loppupuolella Venäjän mafia kierrätti varojaan 12 500 asukkaan Nauru-saarella

Veronkierto on selvästi laitonta toimintaa, jossa rahansiirtojen ja varallisuuden todellisen omistajan salaaminen on tärkeässä roolissa.

sijaitsevien 400 pankin kautta 70 miljardin dollarin edestä.

Monien teollisuusmaiden lainsäädännön ja valvonnan puutteet helpottavat järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa. Rikollisella toiminnalla ulkomailla ansaittujen rahojen vastaanottaminen on vain harvoissa maissa laitonta. Merkittävin rikollisten rahojen virta kulkeutuu Yhdysvaltoihin, jossa toimivat pankit hyötyvät monissa köyhissä maissa toimivasta järjestäytyneestä rikollisuudesta. Lainsäädännön aukkojen paikkaaminen olisi helppoa, jos poliittista tahtoa löytyisi.

Suomessa rahanpesulainsäädäntö on Yhdysvaltoja tiukempi mutta ei aukoton. Esimerkiksi suomalaisten pörssiyhtiöiden osakkeenomistajat pystyvät lainsäädännön porsaanreikien vuoksi halutessaan salaamaan henkilöllisyytensä tšekäläisiltä viranomaisilta. Näin helpottuvat sisäpiirikaupat, rahanpesu ja muu rikollinen toiminta.

Yksityishenkilöiden
veroparatiisijärjestelyt

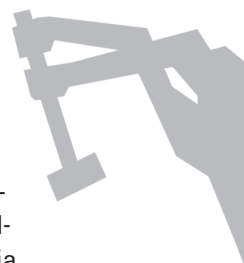
Yksityishenkilöt voivat käyttää veroparatiiseja joko verojen välttelyyn tai niiden kiertämiseen. Lain harmaalla alueella liikkuvia verojen välttely ei välttämättä ole rangaistavaa, mutta ongelmallista se on demokratian ja valtioiden rahoituksen näkökul-

mista. Veroja välteltäessä rahat siirretään esimerkiksi veroparatiisiin tilille tai siellä sijaitsevaan rahastoon kasvamaan verotonta korkoa. Veroja maksetaan vasta, kun rahat siirretään takaisin lähtömaahan. Toiminnassa hyödynnetään samoja hallinnon porsaanreikiä ja salaisuuslakeja, jotka palvelevat myös järjestäytynyttä rikollisuutta.

Veroparatiisitilien avaaminen ja hallinnointi ei ole halpaa. Lisäksi sopivien vaihtoehtojen löytäminen edellyttää lainsäädännön ja talouden perinpohjaista tuntemusta. Tämän vuoksi veroparatiisitilouden hyötyjiin kuuluu ensisijaisesti rikkaita ja koulutettuja ihmisiä. Yksityishenkilöiden harjoittama veronkierto on erityisen paha ongelma kehitysmailla, joissa suuret tuloerot ja olematon kiinnijäämisriski kärjistävät tilannetta.

Suuryritykset

Yli puolet maailmankaupasta tapahtuu monikansallisten yritysten eri maissa sijaitsevien tytäryhtiöiden välillä. Toisaalta kauppaa käydään yhä useammin palveluilla ja muilla aineettomilla hyödykkeillä kuten tavaramerkeillä ja käyttöoikeuksilla. Nämä kak-

si kehityskulkua tarjoavat suuryrityksille yhä enemmän mahdollisuuksia harjoittaa näennäistä, kirjanpitoa varten seipitettyä kauppaa. Tällaiseen lumekauppaan liittyvien rahasiirtojen avulla pystytään välttelemään veroja maissa, joissa veroprosentti on korkea. Voitot näkyvät alhaisen verotason maissa, ja tappiot – joista veroa ei tarvitse maksaa – jäävät korkean verotuksen valtioihin.

Suuryritykset pystyvät siis usein vaikuttamaan parlamenttien päätösten ohi siihen, minkä verran ne maksavat veroja. Verojen välttely on sitä kannattavampaa ja riskittömämpää, mitä heikompi valvonta on ja mitä vähemmän tietoa rahasiirroista kulkee viranomaisille. Suurimmat tappiot koituvat heikon hallinnon ja pienten resurssien varassa toimiville kehitysmaille. Tilanteesta hyötyvät erityisesti finanssisektorilla toimivat yritykset, kuten pankit ja kirjapitoyhtiöt. Välttellessään veronmaksua yritykset pakenevat yhteiskuntavastuutaan.

Veroparatiisikäytäntöjen haitat

Veroparatiisit heikentävät demokraattisia päätöksentekoprosesseja ja valtiontalouksia sekä vääristävät maailmankauppaa. Rikkaat teollisuusmaat kärsivät veroparatiisikäytännöistä taloudellisesti. Esimerkiksi 61 prosenttia Yhdysvalloissa toimivista yrityksistä välttyi maan tilastokeskuksen mukaan kokonaan liittovaltion veroilta vuosina 1996–2000. Suomessa tilastot ovat puutteellisia, mutta verotuloja on voinut jäädä saamatta 1990-luvun lopusta lähtien vuosittain jopa satoja miljoonia euroja pelkästään osakkeiden anonyymien omistuksen sallineen käytännön vuoksi.

Kehitysmaat ovat veroparatiisitalouden suurimpia kärsijöitä. Kun suuryritysten kirjanpitoa ei kyetä tarkastamaan eikä kansainvälisiä sijoituksia tarkkailemaan, veronkierto on helppoa. Käytännössä valtioiden on helpointa verottaa pienempiä, paikallisia yrityksiä, joilla ei ole mahdollisuuksia käyttää kalliita veroparatiisipalveluita. Tilanne vääristää kilpailuasetelmaa ja haittaa siten paikallisen yritystoiminnan kehitystä. Samalla monikansallisten yritysten mahdollisuus jättää verot maksamatta kehitysmaissa merkitsee tulonsiirtoa köyhästä etelästä rikkaisiin teollisuusmaihiin.

Jopa yli puolet kansainvälisistä

valuutansiirroista kulkee veroparatiisien kautta. Veroparatiisien laaja käyttö asettaa valtiot ja markkinatoimijat keskenään eriarvoiseen asemaan ja luo riskejä maailmantalouteen. Vuosituhannen vaihteessa nähtiin useita mittavia yritysskandaaleita (esim. Enron ja Parmalat), joissa suuret, vakavaraisina pidetyt yritykset romahtivat osin laittomien veronkiertojärjestelyjen vuoksi. Romahdusten seuraukset näkyvät muun muassa menetettyinä työpaikkoina

ja eläkkeinä. Pahimmillaan veroparatiisien avulla toteutettu valuuttaspekulaatio voi horjuttaa kokonaisten valtioiden talouden perusteita.

Ratkaisumallit

Veroparatiisitalouden ongelmiin on mahdollista puuttua eri tavoin. Kansallisesti voidaan tehostaa valvontaa ja parantaa lainsäädäntöä. Kansainvälisesti on mah-

Veroparatiisien hinta, osa I

- **rikkaat yksityishenkilöt ovat tallentaneet veroparatiiseihin vähintään 11,5 triljoonan dollarin edestä**
- **valtioiden vuotuiset veromenetykset tämän summan tuotosta ovat arviolta 255 miljardia dollaria**
- **menetettyjen verotulojen suuruus vastaa esimerkiksi yli kolminkertaisesti koko maailman tämänhetkisen kehitysavun määrää**

dollista vahvistaa eri maiden yhteistyötä ja painostaa veroparatiisien hallituksia kansainvälisten organisaatioiden avulla. Ongelmat olisi otettava vakavasti myös kehitysapua suunnattaessa. Lisäksi voidaan yrittää vaikuttaa yritysten itsesääntelyyn ja yhteiskuntavastuuseen.

Kansallisten uudistusten tarve vaihtelee maakohtaisia. Monet veroparatiisit ovat entisiä siirtomaita ja vieläkin taloudellisesti ja poliittisesti riippuvaisia aiemmista

emämaistaan. Erityisesti Isolla-Britannialla olisi halutessaan valtaa vaikuttaa lukuisten veroparatiisien toimintaan. Suomessa sisäministeriö on ehdottanut lukuisia veronkiertoon pureutuvia lakiuudistuksia, joiden vastaanotto on kuitenkin ollut vaihtelevaa. Kansainvälisistä organisaatioista erityisesti EU ja OECD ovat tehneet työtä veronkiertoa vastaan, mutta usein yksittäisten maiden – kuten Luxemburgin ja Sveitsin veroparatiisien – vastustus on hankaloitta-

Veroparatiisien hinta, osa II

- kehitysmaiden vuosittaisen pääomapaon määräksi on arvioitu 500 miljardia dollaria
- iso osa tästä summasta sijoitetaan veroparatiiseihin veronkierto- tai verojen välttelyn tarkoituksessa
- jos veroparatiisien käyttö olisi vaikeampaa, tulisi näiden rahojen sijoittaminen paikallista taloutta ja kehitystä tukevalla tavalla kannattavammaksi

Taloustutkija Raymond W. Baker

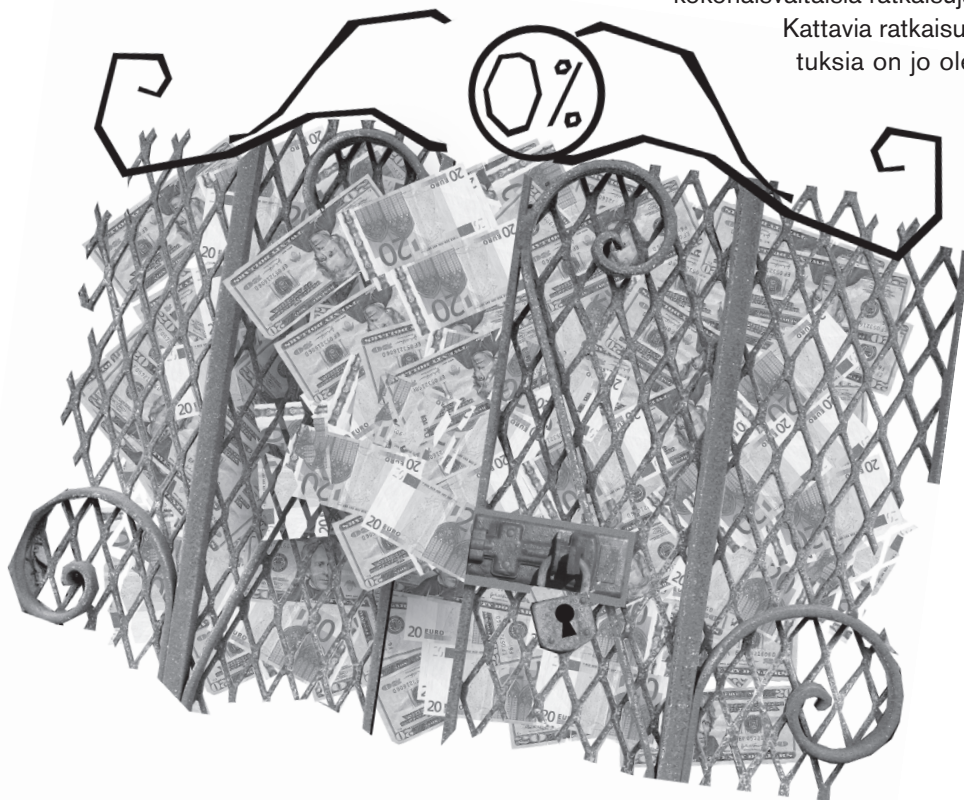
nut ehdotusten toteuttamista. Ongelmista huolimatta työtä on tarpeellista jatkaa, ja myös suomalaisilta europarlamentaarikoilta on vaadittava aktiivisuutta.

Yrityksiltä on syytä vaatia itsesäätelystä ja yhteiskuntavastuuta, mutta nämä keinot eivät kuitenkaan vapaaehtoisuutensa vuoksi riitä ratkaisuksi. Lisäksi yrityksillä voi olla intressejä puolustaa veroparatiisikäytäntöjä. Esimerkiksi pankkialan etujärjestöt ovat olleet merkittävässä roolissa

EU:n ja Yhdysvaltojen rahanpesulainsäädäntöä vesitettäessä.

Veroparatiisitalouden tekevät mahdolliseksi tiukat pankki- ja yrityssalaisuuslait, puutteellinen valvonta ja veroparatiisijärjestelyjä hoitavat finanssisektorin yritykset. Ne luovat lähtökohdat kansainvälisten sijoittajien veronkierrolle, verojen välttellylle, suuryritysten haitalliselle verosuunnittelulle ja järjestäytyneen ase- ja huumerikollisuuden rahanpesulle. Ongelmaan puuttuminen edellyttää globaaleja, kokonaisvaltaisia ratkaisuja.

Kattavia ratkaisuehdotuksia on jo olemas-

sa. Tax Justice Network -järjestön neuvonantaja Richard Murphy on kehittänyt monikansallisille yrityksille tarkoitetut kirjanpitosstandardit, joiden mukaan yrityksiä verotettaisiin globaalisti niiden kussakin maassa harjoittaman todellisen liiketoiminnan mukaan. Näin kirjanpidolliset rahansiirrot veroparatiiseihin kävisivät hyödyttömiksi. Toinen globaali ratkaisumalli on valuutanvaihtovero (ns. Tobinin vero),

jota maksettaisiin valuuttaa vaihdettaessa esimerkiksi 0,01 prosenttia. Veroon voitaisiin liittää mekanismi, jonka avulla veroparatiiseihin meneviä rahansiirtoja rangaitaisiin korkeammalla prosentilla. Kattavan ratkaisumallin toteuttaminen edellyttää kuitenkin, että veroparatiisiongelmia nostetaan paljon nykyistä vahvemmin politiikan asialistalle.

Veroparatiisitalouden ongelmiin on mahdollista puuttua. Kattavan ratkaisumallin toteuttaminen edellyttää kuitenkin, että veroparatiisiongelmia nostetaan paljon nykyistä vahvemmin politiikan asialistalle.

www.attac.fi | attac@kaapeli.fi

Esite on osa Attacin *Varjotaloudesta kestäväään globalisaatioon* -esitehanketta, joka on saanut tukea ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyötiedotustukivaroista.

